

Vixit et vivat Pannoniae sacrae – élt és éljen a szent Pannóniáért!¹

Mindszenty-Pehm József zalaegerszegi sajtótevékenységének egy szakaszáról

a kortárs nyilatkozatok, aktualitások tükrében

A hit évere ajánlottan, a kegyelem minél teljesebb kiáradásáért (2 Kor 4,15.)

Bevezető

XVI. Benedek pápa döntése értelmében a 2012. október 11-től 2013. november 24-ig terjedő időszak a hit éve a katolikus egyházban. A kezdő dátum a II. Vatikáni Zsinat megnyitásának 50. évfordulója. A zsinatok minden esetben a hit megújításának, megerősítésének céljával kerültek összehívásra. Ez a célkitűzés a legutóbbi egyetemes zsinatot követő ötven év múltán aktuálisabb, mint valaha. A katolikus egyház abban az időben (1962 és 1965 között, a zsinat időszakában) Magyarországon és a többi, kommunista uralom alatt levő országban a teljes leigázottság állapotában volt.² A keresztény egyházak akkor egy dologban biztosan közösek voltak: az elnyomó politikai rendszer következtében mindegyik szenvedett. A kommunista szuperhatalom potentátorai és a vatikáni keleti politika vatikáni képviselőinek egyezkedése következtében a II. Vatikáni Zsinat egyetlen ülészaka, annak egyetlen hivatalos dokumentuma sem ítélte el a több mint százmillió – halálos és nem halálos – áldozatot követelő, a történelem legkegyetlenebb és leginkább istenellenes rendszerét, az ateista kommunizmust.³

„A szabadkőművesség ugyanaz szalonkabátban, mint a bolsevizmus mezítláb.”⁴ Ezt a mondatot Mindszenty József több alkalommal nyilvánosan is kijelentette. Jelen összeállításban Mindszenty-Pehm József sajtótevékenységének egy részébe tekinthetünk bele, nevezetesen a magyarságot és kereszténységet az 1910-1920-as évek között teljességgel aláásni szándékozó, a kommunizmussal egy töről fakadó liberális-szabadkőműves irányzat elleni védekező tevékenységébe. Ezen túlmenően nagynevű kortárs apológéták – Prohászka Ottokár és Bangha Béla – nyilatkozataiból is olvashatunk részleteket, az elvi és gyakorlati teendők sürgető megvalósításáról. Zárszóként pedig – a mai aktualitásokra vonatkozóan –

¹ Mindszenty József máriacelli sírfelirata

² Adriányi Gábor: Az egyháztörténet kézikönyve. Dissertationes Hungaricae ex historia ecclesiae IV. Aurora könyvek. München, 1975. Szent István Társulat Budapest, 2001. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár <http://www.ppek.hu/k201.htm>

³ Stéphane Courtois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panné, Karel Bartosek, Jean-Louis Margolin, Andrzej Paczkowski: A kommunizmus fekete könyve – Büntény, terror, megtorlás. Nagyvilág Kiadó, 2000.

⁴ Csonka Emil, Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 64.

Mészáros Gábor, néhai piarista tanár jól szerkesztett lelkigyakorlatának mondataival élesen világít rá bizonyos hírforrások manapság is változatlanul jelen levő romboló hatására.

Kortárs nyilatkozatok

Az I. világháborút megelőző, alatti, illetve azt követő években Prohászka Ottokár és Bangha Béla jezsuita apologéta bátor hangú nyilatkozatokban emeltek szót a magyarság és a kereszténység védelmében a belső széthullást okozó sajtóirányzatok, valamint az azokat tápláló politikai irányvonalak ellen.

Prohászka Ottokár nyilatkozatai

Elsőként Prohászka Ottokár megjelent írásaiból olvashatunk részleteket az ateista-szabadkőműves szocialista irányzat, valamint az ebből fakadó magyar- és keresztényellenes sajtóhadjárat ellen.

„A szocializmus legsötétebb oldala a gyűlölködés és a terror. A tömegpsziché e két alacsony szenvedélye már magában véve is éles ellentétet jelent minden valláserkölcsi alapon álló kultúrával szemben, ugyanakkor pedig aggodalmat ébreszthet a gondolkodó emberekben, kik aligha kereshetik a haladást és a nemesbülést a rabság és a tömeguralom útirányzaiban. Szegény szabadság s emberi méltóság, hányan veszik fel programjukba ez ideálokat, s hányan tapossák küzdelmeikben sárba őket!” (1918)⁵

„Hogy egy ilyen mérkőzésben, melyben a nemzetek összes erőiket megfeszítik s minden hatalmukat a lét és nemlét serpenyőjébe dobják, a sajtónak is lesz okvetlenül szerepe, az világos volt előttünk; nem kételkedtünk arról, hogy ahol ily rémséges kavarodás folyik a világon, ott nemcsak karddal, de tollal is vívni fognak; de méltán meglepett, mert kiszámíthatatlan volt, hogy a sajtó, mint a bonyodalom szálainak bogozója, mint a gyűlölködés szítója, mint az igazság elcsavarója, igazi végzete lett a világnak.” (1915)⁶

„Mert hát úgy vagyunk a sajtóval, mint a fegyverrel. A technika kialakítja, tökéletesíti a fegyvert: csinál belőle végre is gépfegyvert. (...) A sajtó egy szellemi gépfegyverzet. A technikai, a forgalmi haladás, a fejlődés minden irányban kialakította ezt a monstre-hatalmat. Minden attól függ, hogy ki van az orgánus mögött, ki igazítja; vajon ellenünk fordítja-e, vagy pedig mi fordítjuk az igazság védelmében a tévelynek, a rossznak és az alávalóságnak a megtörésére.” (1915)⁷

⁵ Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái. Sajtó alá rendezte: Schütz Antal. XI. kötet: Kultúra és terror. Szent István Társulat Budapest, 1927. 268.

⁶ Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái. Sajtó alá rendezte: Schütz Antal. XXII. kötet: Iránytű. Szent István Társulat Budapest, 1929. 121.

⁷ Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái. Sajtó alá rendezte: Schütz Antal. XXII. kötet: Iránytű. Szent István Társulat Budapest, 1929. 124.

„A nagy világháború nem tereli el figyelmünket a szellemi világ nagy harcától, melyet az ember vív több igazságért és jóságért, voltaképpen egy jobb világért. (...) Épp azért minden párt és fél és hatalom a sajtót igyekszik jól szervezni s akciójának legfontosabb tényezőit időszerű s megfelelő sajtóorgánumokban látja. (...) Mózesek és Illések szoltak ez utóbbi napokban hozzánk a katolikus sajtóügyről; szavaik visszhangot keltettek mindenütt, s újra alágyítottak a katolikus öntudatnak s fölébresztették a közérdeklődést a kötelességteljesítésnek ez első nagy fejezete: a katolikus sajtó fejlesztése iránt. Ez az érdeklődés (...) éberebb, mint valaha; éberebb, mert fölébresztették s folyton ébresztgetik a napról-napra megismétlődő méltánytalan támadások a kereszténység nagy kincsei (...) s értékei, a hívő léleknek fölséges világa ellen. Nálunk is van határozottan kereszténység-ellenes irányzat a sajtóban – nemcsak papság-ellenes, hanem kereszténység-ellenes! Ez irányzat lapjaiból egy idegen világ hideg lehelete csap arcunkba (...) a valóság azt mutatja, hogy nem férnek a bőrükbe s szektárius dühvel gázolnak végig mindenben, ami másnak szent. (...) Ha a vallást védjük, felekezeti érzékenységgel vádolnak, voltaképpen pedig soha felekezeten kívüli érzékenyebb sajtó, mint a magát felekezeten kívülinek valló, szabadkőműves sajtó, nem volt. (...) A kereszténységet tehát szabad, sőt kell is támadni, de másokat, nevezetesen a szabadkőműveseket nem szabad bántani, mert ők az ész, a szellem, a kultúra virága. (...) Nem kell már bebizonyítanunk, hogy szükségünk van erőteljes sajtóra.” (1917)⁸

Nyisztor Zoltán és Bangha Béla megnyilatkozásai

Nyisztor Zoltán, pápai kamarás, a Magyar Kultúra szerkesztője Bangha Béla 1940-ben történt halálát követően a nagy apologéta életművét bemutató könyvében a következőképpen ír a XX. század 10-es, 20-as éveiben zajló szellemi válságról: „Azt ugyanis lehet mondani, hogy egyesekben vagy talán sokakban, de mindenestre csak a legjobbakban élt a vágy a keresztény összefogásra, a szabadkőműves, liberális (...) szellemi béklyóból való szabadulásra (...) Akkor egy liberális kormány és közszellem uralkodott, mely nem segített, de még jóindulatot sem adott és egy háborús rendelkezésen keresztül elbukatta, illetve megakadályozta a kellő időben történő keresztény lapalapításokat, amik pedig talán a politikai összeomlást kivédhették és azzal együtt a forradalmak kivédését és a trianoni szerencsétlenség megelőzését is jelenthették volna. (...) A liberális kormány és az ellenséges közszellem mellett ott voltak a szabadkőművesség, liberalizmus (...) mesésül kiépített és bevehetetlennek hitt fellegvárai a sajtó minden területén. Egyeduralkodók voltak a szó szoros értelmében és az egész ország mit sem sejtő, életre-halálra eladott zsákmányuk. Az történt, amit ők akartak s a közszellem, mint a hipnotizált kígyó, az ő furulyájukra táncolt. Minisztereket buktattak vagy emeltek, tudósokat, írókat és művészeket kreáltak vagy csaptak le és becstelenítették meg s a megsemmisítés fegyvereit fogták rá mindenkire, akik hatalmuk vagy irányuk ellen szót mert emelni. A mai embernek már fogalma sem lehet arról, hogy ennek az akkori liberális magyar sajtónak milyen volt a hangja és mik voltak a módszerei, milyenek voltak a fegyverei és az a bizonyos pergőtűz, amit egy-egy vélt vagy tényleges ellensége ellen koncentrikusan

⁸ Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái. Sajtó alá rendezte: Schütz Antal. XXII. kötet: Iránytű. Szent István Társulat Budapest, 1929. 146-147.

megindított. (...) Jaj volt annak, aki nekik nem engedelmeskedett vagy éppen szembe mert szállni velük! (...) Bangha Béla volt az első, aki egy olyan sajtóvállalatot alapított, amelyik versenyképes, sőt félelmetes ellenfele tudott lenni a liberális sajtónak.”⁹

Az alábbiakban Bangha Béla sajátkezű naplójából olvashatunk erre a kérdéskörre vonatkozó feljegyzéseket.

„A nagy, az összefoglaló gondolatokra kell vissza-visszatérni (...) A cél az, hogy ebben az országban belátható időn belül legyen mindenütt hitélet, korszerű pasztoráció, templomok, jó iskolák (...) buzgó és értelmes papok, hasonló világiak, (...) főleg legyen sajtónk, közéletünk, befolyásunk.” (1915. március 26.)¹⁰

„Fél kilenckor kizörgetnek, hogy terrorfiúk keresnek. Kisült, hogy házkutatást tartanak. A (...) sajtó, melynek érthető okokból a begyében vagyok, megtett ellenforradalmárnak.” (1919. március 8.)¹¹

„Tegnap megírtam végrendeletemet. Figyelmeztettek, hogy mindenütt keresnek. A budapesti ház elhagyatott, a sajtó műve szintén. (...) Bizonyára életemnek egy új fejezete kezdődik, ha ugyan megmarad; a régi rezsimnek vége, a régi Magyarország eltűnik. A romokból is kell prófétálni. (...) csinálni egy új sajtóvállalatot, új Kultúrát. Bécsbe vagy Freiburgba menni és megszervezni egy központi sajtó művét és katolikus műveket. Az égből kapok majd erőt. Vagy egy magasabb misszióban dolgozik az ember, vagy ne is dolgozzék!” (1919. április 2.)¹²

Bangha Béla *Világhódító kereszténység* című módszertani tanulmányában pedig a következőket írja: „Világnézeti téren az ellenséges irányú propaganda hatóerejének legfélelmetesebb példáját napjainkban a bolsevizmus és a harcok istentelenség (...) eszmetérjesztő lendülete képviseli. Ezek az irányok a tömegebefolyásolásnak minden modern eszközt a szolgálatukba állították: sajtót, falragaszt, jelszavakat, vetített képes előadásokat, filmet, színházat, rádiót, népgyűlést, kiállításokat, éneket, zenét, szavalókórusokat, s hasonlókat s ezek révén, öt világrészen szakadatlanul hirdetik romboló eszméiket. Ügynökeik és propagandistáik bejárják az egész világot, (...) s újabb propagandistákat állítanak munkába. Olvassuk, hogy az orosz szovjet 18 millió rubelen kizárólag az istentelenség nemzetközi terjesztésére óriási, soknyelvű nyomdát állított fel Moszkvában. Olvassuk, hogy Leninnek műveit 1917 és 1938 között nem kevesebb, mint 115.660.555 példányban adták el 83 különféle nyelven, míg egyik komszomol-kongresszusi beszédét 15 év alatt 53 nyelven 118-

⁹ Dr. Nyisztor Zoltán: Bangha Béla élete és műve. Budapest, 1941. Pázmány Péter Irodalmi Társaság. 230-231.

¹⁰ Dr. Nyisztor Zoltán: Bangha Béla élete és műve. Budapest, 1941. Pázmány Péter Irodalmi Társaság. 241. Molnár Antal – Szabó Ferenc SJ: Bangha Béla SJ emlékezete. Budapest, 2010. 192.

¹¹ Dr. Nyisztor Zoltán: Bangha Béla élete és műve. Budapest, 1941. Pázmány Péter Irodalmi Társaság. 253. Molnár Antal – Szabó Ferenc SJ: Bangha Béla SJ emlékezete. Budapest, 2010. 238.

¹² Dr. Nyisztor Zoltán: Bangha Béla élete és műve. Budapest, 1941. Pázmány Péter Irodalmi Társaság. 254. Molnár Antal – Szabó Ferenc SJ: Bangha Béla SJ emlékezete. Budapest, 2010. 239.

szor adták ki, összesen 9.000.000 példányban (Komsomolskaja Pravda közlése; id. Schönerer Zukunft, 1939. február 26. 577.) Azt is tudjuk, hogy más birodalmak világnézeti vezetőinek vallásromboló munkái és egyházellenes lapjai sok százezres példányszámban forognak közkézen. A propaganda sokszor eldöntötte már világnézeti téren is a harcot. Nem egy országban megfigyelhettük, hogy egész hatalmas vallásellenes irányok és szabadgondolkodó erösségek lassankint leomlottak, mint a kártyavár, ha a mi oldalunkon sem volt hiány megfelelő lendületű propagálási tevékenységben.”¹³

Vigyázzatok az újsággal! Mindszenty-Pehm József sajtóröpirata¹⁴

Az előzményeket és kortárs nyilatkozatokat követően jelen fejezetben Mindszenty-Pehm József Zalaegerszegen megjelent sajtóröpiratából (1919-1920) kerül kiemelésre néhány, általa súlyosan elítélt, a kereszténységet mélyen megvető és háttérbe szorító újságidézet, az akkori, keresztényellenes, nem-keresztény irányzatú sajtótermékekből. Mindszenty József jogos kritikáiban egy adott *szellemiség*-elleni állásfoglalásáról van szó. Ezekkel a nézetekkel, amelyek ellen Mindszenty József tiltakozik, ma ugyanúgy a legkisebb mértékben sem azonosulhat egy magát kereszténynek, vagy bármilyen vallásúnak mondott személy. Különben az ilyen ember – ugyancsak Mindszenty József későbbi szavaival élve – idegen bandák kötelékében silány szegődmény lesz. A sajtóröpiratról csupán néhány publikáció jelent meg¹⁵, viszont szövege teljes terjedelmében a megadott forrásokban hozzáférhető. A jelen összeállításban szereplő válogatott idézetek főként az akkori Pesti Hírlapból valók. A hozzájuk kapcsolódó kritika pedig mindennél többet mond. Mindszenty-Pehm József 1918 Karácsonyán elindítja saját lapját, a Zalamegyei Újságot. Erről a sajtóröpiratban a következők állnak: „Föltétlen keresztény, megalkuvást nem ismerő, igazáért sokat üldözött újság. A »Pesti Élet« a megfojtandók közé számítja.”¹⁶ A sajtó szerepéről szóban is közzétett nyilatkozataiból került válogatásra az alábbi idézetgyűjtemény.

„Elcsépelet mondás, de megdönthetetlen igazság: a sajtó nagyhatalom. (...) A sajtó irányítja a közvélemény néven ismert közfelfogást, közakaratot és közhangulatot.”¹⁷ „A legtöbb tanult embernek is egyetlen, de lemaradhatatlan szellemi élvezete (...) Elolvasása után (...) már a

¹³ Bangha Béla SJ: Világhódító kereszténység. Budapest, 1940. Pázmány Péter Irodalmi Társaság. 71-72.

¹⁴ Pehm József: Vigyázzatok az újsággal! Sajtóröpirat. Zalaegerszegi Sajtóbizottság (évmegjelölés nélkül) Berzsenyi Dániel Könyvtár Szombathely. Paksy Zoltán: Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenárium Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 129-163.

¹⁵ Paksy Zoltán: Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenárium Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 53. Tyekvicska Árpád: „Ahogy régen, most is boldog voltam velük.” Mindszenty (Pehm) József és Zalaegerszeg. In: Zala megye ezer éve 246-255. Szerkesztő: Kostyál László Zalaegerszeg, 2001. 247.

¹⁶ Sajtóröpirat 32.

¹⁷ Sajtóröpirat 3.

lapból és a lapról beszélnek az emberek és úgy beszélnek, ahogy az a lap beszélt nekik. (...) A hitetlen világ remegve emlegeti a szószék, a gyóntatószék hatalmát. De a pap szava nem ér messzebb a templom kapujánál, a falaknál. (...) A *Pesti Hírlap* naponként 70 000 prédikációban hirdeti az istentelenség és az erkölcstelenség evangéliumát. És csudáljuk a magyar közélet szomorú sivárságát, az intelligencia hitközönyét, a nép romlottságát, mikor ily óriási méretekben folyik a tévelyek elhíntése. (...) Ne is csodáljuk aztán, hogy a keresztény gondolat néma, hogy a keresztény közvélemény merő nulla, amikor a szabadkőműves, radikalizmus és szociáldemokrácia kalózlöbögői alatt nagyra nőtt tábor folytatja a harcot a legszentebb alapok ellen: a keresztény hit és erkölcs, a társadalmi rend és a haza teljes felforgatására.”¹⁸ „A »magyar« sajtó fáradhatatlan annak hirdetésében, hogy hit és tudomány összeférhetetlen, a hit a butasággal jár karonfogva. »A hit, a vallás oly méreg, mint az alkohol: butít, gyilkol, aljasít.« Így mutogatja a sajtó zúzóját a *Szabadgondolat*. (...) Sok jó, sok közönyös szülő megrendült, mikor a hittant eltörölték, mikor helyébe a kommunista káté jött, amikor nem engedték Jézushoz menni a kisdedeket.”¹⁹ 1911-ben a *Pesti Hírlap* nekiront a gimnáziumok hitvallásos szellemének: „Miniszteri rendelettel kellene – írja – betiltani a szépen hangzó, de erkölcsi romlást okozó (!) fakultatív vallási gyakorlatokat is.”²⁰ 1919-ben pedig ezt írja: „Ki a hittannal az iskolákból, mert a hittan nyilvánvaló hazugságokat önt a gyermekekbe. (...) Hogy felsikoltottak akkor az édesanyák, mint a betlehemi anyák Heródes törére. És talán Heródes a törrel megint közel jár a beeresztett *Pesti Hírlap* és társai gúnyájában. (...) Tárcaokban, regényekben, szerkesztői üzenetekben tervezett hadjárat folyik a dogmák ellen. Nem volt keresztény tan, amelyen ne mulattak, ne szellemeskedtek volna. A gúny választóvizével öntötték le s tették nevetségessé a gondviselésben való hitet, az imát, a gyónást, a misét, a szentséget, a Máriakultuszt – írja Kálvintéri* híres röpiratában. A *Pesti Hírlap*, *Világ*, *Pesti Napló*, *Est*, *Nap*, *Friss Újság*, *Kis Újság*, *Népszava*, *Nyugat*, *Huszdik Század* stb. szerint Jézus Krisztus, szentségek, Anyaszentegyház – mind hazugság. Éppen ezért a Fényes Samuk** és más újságírók szerint a keresztény egyházat igazán tűzzel-vassal ki kellene irtani a föld színéről. Mi a keresztény lapokban soha a Fényes Samuk vallásának kifigurázását nem olvastuk, de lám a keresztény földön, keresztény pénzen felhizlalt sajtó ki akarja irtani a kereszténységet.”²¹

„Ennek a sajtónak pusztára a neve és félig-meddig a nyelve magyar, de a lelke nem a mienk, az nemzetközi, hazátlan bitang lélek, amelynek a magyar földön semmi sem tetszik: csak a magyar pénz és a magyar kenyér. A múltunk, a történelmünk előtte utálat és gúny tárgya. (...) Nincs az a szenny, az a piszok, amivel a magyarságot befesteni ne igyekeztek volna. Ezért is

¹⁸ Sajtóröpirat 4-5.

¹⁹ Sajtóröpirat 6.

²⁰ Sajtóröpirat 6.

²¹ Sajtóröpirat 6. *Kálvintéri, azaz Bangha Béla (egyik álneve volt ez). **Fényes Samu ügyvéd, regény- és drámaíró, filozófiai, szociológiai és jogi író, a liberális polgárság szószólója. In: Paksy Zoltán: Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 133-134.

volt olyan veszett külföldön a hírünk. Megcsinálta a saját sajtónk. (...) Ez a sajtó volt az, amely hidat vert a magyarság ellenségeinek.”²²

„Keseregtek véreim? Sírjon, sajogjon is a szív. Ki büne tette? A sajtóé! Nem, nem a sajtó a főbűnös. Jupiterhez, a főistenhez panaszra mentek az erdő fái a fejsze ellen, hogy az mind kipusztítja őket. Jupiter csitítja őket: »Ne bántsátok a fejszét, ti adtátok a kártékony fejszébe a nyelet.« Ezt a szörnyeteget, amelyik megölte Magyarországot, mi hizlaltuk nagyra. Mi vagyunk a haza, a kereszténység gyilkosai, amikor házukba eresztettük, pénzeltük. (...) A kommunizmus nem véletlenül csöppent ide négy és fél hónapra: pompásan dolgozó pionírok készítették neki az utat négy és fél évtizeden át. A kommunizmus a magyartalan és kereszténytelen sajtó dús vetése. Az utca csöcseléke, a Lenin-fíúk a cinkotai gyilkosokat eszményítő sajtón nőttek fel. Az úri betyárokat is nevelte valami: a szabadkőműves, liberális, Istent, felebarátot nem ismerő sajtó.”²³

Aktuális párhuzamok

Mészáros Gábor SchP lelkigyakorlata

Az alábbiakban – három lelkigyakorlatos beszédből válogatva – határozott útmutatást olvashatunk a manapság bizonyos tekintetben azonos helyzetben levő magyar társadalom, magyar ifjúság, keresztény nevelés, keresztényellenes sajtó és hírközlő eszközök világára vonatkozóan. Az elődök alkut nem ismerő példájából, valamint jelen kor kereszténységet védelmező erőiből merítve esélyt adhatunk a körülöttünk levő világ arculatának jó irányba történő változására.

„Be kell vallani, hogy a háború utáni nevelés mondott csődöt. Amikor pedig ennek a csődnek az okát piszkálják, annyit mondanak: nem tudunk célokat, ideálokat adni az ifjúságnak. A feleletek között ott van az, hogy az előző generációkat még éltette a háború utáni újjáépítés, náluk beadták a társadalomnak, hogy egy ideális társadalmi rendet építünk – valaki ezt el is hitte. (...) Gazdagodtunk kívül, belül pedig eldurvultunk, és lettünk lekezelhető, infantilissá nevelt felnőttek? Be lehet adni nekünk mindent, csak legyen szépen tálalva, szépen csomagolva, csillogjon és mi azt hisszük, hogy értéket kapunk. Jó ez neked, ez kell neked, elég ez neked, ne akarjál többet, ne akarjál kiemelkedni!

Hogy adhatok én tovább emberi értéket, mikor az bennem sincs meg, és mit vegyen át az utánunk jövő nemzedék, milyen példát, mikor nem tudok példát mutatni vagy esetleg rossz példát mutatok? (...) Negatív szokásnak is lehet pozitív hatása, de az esetek többségében nem így van, hanem fordítva: ami rosszat látok odahaza, azt viszem én is tovább, illetve adom tovább. (...) Tehát nem tanulta meg a felnőtt generáció – most már generációk nem tanulták meg –, hogy kell helyesen élni, milyen értelmet adjunk a saját életünknek és így nem tud

²² Sajtóröpirat 10.

²³ Sajtóröpirat 12.

követendő példát mutatni vagy példát adni. A magunk alakítása az igazi kemény munka, az igazi árral-küzdés, és az ad igazi örömet, ha magamat legyőztem. És ez van olyan nagy munka, mint egy ország felépítése, újjáépítése, az anyagi jólét biztosítása.

Mitől van ez így? A légkör, a levegő romlott meg körülöttünk és lett reményvesztetté, és ezt a reményvesztettséget sugallja számunkra is. Ki-ki felteheti magának a kérdést: mit tartok életemben fontosnak, milyen értékekért futok? Mint minden függőségből kilábalni készülő, a saját erejét sokszor kevésnek tartja – igenis kell az ima, de igazán a mi erőfeszítésünkkel együtt hat, önmagában nem hat. Ki az én ideálom? Ideig-óráig tartó vagy örök érték? S ha ez utóbbi, merek-e érte bármilyen árral szemben is küszködni?

Furcsa eretnokség kezd ma úrrá lenni, illetve hódítani: az új az egyben jó is, és azért jó, mert új. A konzervatív szó sokakban rögtön negatív érzéseket kelt. Jelentése: értéket megőrző, amire szervesen építi az újat. Újabb szempont, ami sajnos sokakat megzavar és magával visz, ez pedig a divat. A divat azért is veszélyes, mert megfelelő hírveréssel fel lehet fűjni az értéktelent és tetszetős külsővel fel lehet kínálni és el is adható. Ha pedig megjelenik itt is az üzleti szempont, a művészetben, akkor az demoralizáló, pusztító és egy idő után eldobható. Tehát ott van a cirkusz: minél nagyobb a hírverés, annál hitelesebb a művész, annál kelendőbbek a művei. Sokan az elvontságba menekülnek. Fessünk absztrakt művet, fessünk foltokat, abból nem derül ki, hogy nem tudunk rajzolni, nem tudjuk a színelméletet, nem tudjuk a festéket normálisan felvinni a vászonra (feldolgozni, szó szerint véve). De a mű az »modern« és éppen ezért eladható. Mire a közönség – nehogy műveletlennek találják, lenézzék – okosan bólogat és hallgat, vagy ami még rosszabb, elhiszi, hogy amit lát, hall, olvas, az érték, az művészet. Kikerülnek a mai művészek az élet bonyolultságát, mert nem is igazi művészek vagy nem is műveltek: műveletlenek vagy félműveltek, ami még rosszabb, nem elég érzékenyek arra, hogy az emberi élet mélységéig lehatoljanak. Vagy olykor lemondanak a jobbik énjükről »jól felfogott« érdekből vagy félelemből, attól tartva, hogy bizonyos hatalmi érdekeket sértene, ha így dolgozna, éppen ezért megelégszik a szokvánnyal, a semmitmondóval. Mikus Sándor 1951-ben akkori értéken 200.000 adómentes Forintot kapott a Sztálin szobor elkészítéséért.

Jó nevű riportert megkérdeznek, miért vállalta el egy olyan műsor közvetítését, amiről meg volt győződve, hogy az semmi, nulla. Mire az illető válasza – ismerős nagyon: valaki elvállalta volna, meg azután jól meg is fizettek.

A mai művészek egy része roppant nagy öntudattal rendelkezik, öntudat-túltengésben van. Az öntudat az dübörög, csak nincs mögötte semmi! A művészetben ez emelni nem tud, mert maga is rokkant, silány!

A fő probléma az, hogy ki a felelős ezért az értékvesztésért, az értékes emberek elvesztéséért. Világítótoronynak kell lenni! Egy angol világítótorony felirata így hangzott: »Világítok, tehát életet mentek.« Őrállónak rendelték, függetlenül attól, hogy figyelnek-e rá.

Mindig akad olyan, mindenre kapható újságíró, mesterségének szégyene, aki a jót sárba tiporja, kigúnyolja, nevetségessé teszi. A jó szándékú cselekedet mögött valami alantas anyagi

érdeket keres, sejtet és kerestet, nyilván, mert magából indul ki, hisz »nem adhatok mást, mint lényegem«. Nem adhatnak mást, csak a romlott, züllött, félművelt vagy műveletlen belsőt.

Néhány szót arról a levegőről, illetve légszennyezésről, amit a rádió és a televízió áraszt. Akár tudatosan figyelünk oda, akár csak félszemmel, fél füllel, de mindenképp hat ránk és beépül. Ezért fontos, hogy a gyereket milyen TV műsor elé engedjük leülni, mert minél kisebb, annál veszélyesebb, annál nagyobb a veszélye annak, hogy elfogadja és idős koráig kiirthatatlan az a szófordulat, az a fogalmazás, amit egyszer hallott. Vegyük tudomásul, hogy amit nem is tudatosítunk, az is beépül és így vagy úgy hat. (...) A fő baj, hogy tizenéveseknél és naiv felnőtteknél tekintélye van az újságnak, rádiónak, televíziónak. Az ott elhangzottak ollóztak, nagyon ügyesen tálaltak, a megfelelő szövegkörnyezettel együtt. Azok, aki ezt véghezviszik, sok esetben hasonlítanak azokhoz a szülőkhöz, akik – hogy a bibliai képet idézzem – kenyér helyett követ, hal helyett kígyót, tojás helyett skorpiót adnak gyermeküknek. A valóság illúzióját kelti sokszor a TV és hányan és hányan hiszik el, hogy ők is ebbe a csillogó világba mennek be, amit Hollywood ad el nekünk. Megjelennek előttünk emberi sikerek, sikeres emberek, és ha ezek valóban értékesek, akkor nagyon építők és nagyon gondolatébresztők – és ezek a műsorok, amelyek jók, természetesen jó későn kerülnek adásba, hogy még véletlenül se lehessen végighallgatni, végignézni. De hogyha satnya, silány emberek ugyanúgy megkapják azt a mikrofont, akkor az is hat arra a publikumra, aki ezeket esetleg tiszteli.

Itt is igaz, hogy »keltsd fel az igényeket és elégítsd ki«. Csinálj reklámot valamire, utána hivatkozz arra, hogy hányan kívánják, és akkor add el a bővlidat. Felkeltenek alantas igényeket, utána ezt kielégítik és utána cinikusan azt mondják: ez kell a közönségnek, mert ilyen igénytelen a közönségünk. Ez tehát az igazi árulás! Visszaélés a nyilvánossággal, a nyilvánosság-formálás lehetőségével! Ilyenkor a kultúra mond csődöt és teszi le a fegyvert a rosszal szemben. Meg kell őriznem függetlenségemet, a választási szabadságomat, és fontos, hogy legyen józan kritikám. Ne engedjem a negatívumot beépülni, belülről ugyanis rothaszt és az ellenálló-képességemet leépíti.”²⁴

„A megmaradt kevésből újra kell építenünk a hazát. Lelki megújulásból lehet csak nemzeti feltámadás. Az Isten titeket magyaroknak teremtett és ezt a teremtő rendelkezést nekünk sohasem szabad elfelejtenünk. Legyünk most az imádság nemzete! Ha újból megtanulunk most imádkozni, lesz honnét erőt és bizalmat meríteni. Ne veszítsétek el bizalmatokat!”²⁵

²⁴ Elhangzott az 1990-es évek második felében (időmegjelölés nélkül)

²⁵ Mindszenty József megnyilatkozása